

1.3. MỘT SỐ PHƯƠNG PHÁP VÀ KỸ THUẬT DẠY HỌC ÂM NHẠC Ở CẤP TRUNG HỌC CƠ SỞ

1.3.1. Giới thiệu một số phương pháp dạy học Âm nhạc phổ biến

1.3.1.1. Phương pháp dùng lời

Phương pháp dùng lời bao gồm: phương pháp thuyết trình – diễn giảng và phương pháp vấn đáp.

– **Thuyết trình – diễn giảng:** là phương pháp dạy học (PPDH) bằng lời nói sinh động của GV để trình bày một vấn đề có tính hệ thống. Trong dạy học môn Âm nhạc cấp Trung học cơ sở, phương pháp thuyết trình – diễn giảng được sử dụng chủ yếu khi dẫn dắt vào bài hát, giới thiệu tác giả và tác phẩm, giới thiệu nhạc cụ, giảng giải về lí thuyết âm nhạc,... Để nâng cao chất lượng của phương pháp thuyết trình – diễn giảng, GV nên phối hợp với các PPDH khác như vấn đáp, trực quan.

- **Vấn đáp:** là phương pháp sử dụng hỏi – đáp trong dạy học âm nhạc. Điều quan trọng nhất của phương pháp này là các câu hỏi. Nếu xây dựng và vận dụng hợp lí các câu hỏi, GV sẽ nhanh chóng tạo ra không khí sôi nổi trong lớp học, kích thích tư duy, kiểm tra được mức độ nắm vững những kiến thức và các kĩ năng âm nhạc của HS.

1.3.1.2. Phương pháp trực quan

- **Trực quan:** là PPDH sử dụng các giáo cụ trực quan như: tranh ảnh, mô hình, video clip,... nhằm minh họa và mở rộng kiến thức, tạo sự sinh động của giờ học.

Trong dạy học âm nhạc, phương pháp trực quan là việc sử dụng các bức tranh chân dung nhạc sĩ, hình ảnh nhạc cụ, video clip trình diễn tác phẩm âm nhạc, bản nhạc giúp GV minh họa cho các nội dung dạy học hát, thường thức âm nhạc, đọc nhạc,....

1.3.1.3. Phương pháp trình bày/ trình diễn tác phẩm

Trong dạy học âm nhạc, phương pháp trình bày/ trình diễn tác phẩm cũng chính là một dạng thức của phương pháp trực quan. Việc trình bày/ trình diễn tác phẩm là một khâu hết sức quan trọng, mang đến cho HS vẻ đẹp của tác phẩm thông qua tiếng đàn hoặc giọng hát đầy biểu cảm của GV. Do vậy, khi trình bày tác phẩm, GV cần nghiên cứu để hiểu sâu sắc nội dung, tư tưởng của tác phẩm, tìm tòi cách thể hiện sáng tạo.

Phương pháp trình bày/ trình diễn tác phẩm thường được sử dụng ở bước làm mẫu: hát mẫu, đàn mẫu, đánh nhịp mẫu,... trong dạy học âm nhạc.

1.3.1.4. Phương pháp thực hành – luyện tập

Phương pháp thực hành – luyện tập là việc GV hướng dẫn HS lặp đi lặp lại nhiều lần những hành động nhằm hình thành và phát triển những kĩ năng, kĩ xảo. Trong dạy học âm nhạc, phương pháp thực hành – luyện tập thường được áp dụng trong dạy hát, nhạc cụ, đọc nhạc.

Trên đây là một số PPDH Âm nhạc phổ biến hiện nay. Trong quá trình dạy học âm nhạc, GV có thể kết hợp hoặc sử dụng các PPDH có ưu thế trong việc phát huy tính tích cực học tập của HS trung học cơ sở như:

- Phương pháp dạy học nhóm;
- Phương pháp giải quyết vấn đề;
- Phương pháp đóng vai;
- Phương pháp trò chơi;
- Dạy học theo dự án;
- Phương pháp vấn đáp;
- ... và nhiều PPDH khác.

Một số kĩ thuật dạy học (KTDH) được GV sử dụng có hiệu quả, hỗ trợ tốt cho việc phát triển năng lực HS trung học cơ sở như:

- Kĩ thuật chia nhóm;
- Kĩ thuật giao nhiệm vụ;
- Kĩ thuật đặt câu hỏi;
- Kĩ thuật động não;
- Kĩ thuật bể cá;
- Kĩ thuật mảnh ghép;
- Kĩ thuật khăn trải bàn;
- Kĩ thuật KWL;
- ... và nhiều KTDH khác.

1.3.3. Giới thiệu các phương pháp dạy học âm nhạc tiên tiến trên thế giới

Ngày nay, giáo dục âm nhạc thế giới đã phát triển vượt bậc và có những đóng góp to lớn cho khoa học giáo dục của nhân loại, đặc biệt là giáo dục phổ thông. Nhiều định hướng và phương pháp giáo dục của một số nhà sư phạm âm nhạc tiêu biểu như Emily Jacques Dalcroze, Zoltán Kodály và Carl Orff được nhiều quốc gia áp dụng bởi tính sư phạm khoa học và hiệu quả; tạo ra sự sinh động của giờ học; HS được hoà mình vào không gian của âm nhạc qua các hoạt động đa dạng và phong phú. Xin giới thiệu sơ lược về các phương pháp giáo dục âm nhạc này nhằm cung cấp những thông tin cơ bản để các đồng nghiệp GV tham khảo và vận dụng trong quá trình dạy học âm nhạc của mình.

1.3.3.1. Phương pháp Dalcroze (Thụy Sĩ)

Dựa trên quan điểm *Âm thanh đi trước kí hiệu* của Pestalozzi (1746 – 1827) – nhà giáo dục âm nhạc người Thụy Sĩ, phương pháp Dalcroze định hướng xây dựng các kĩ năng, kiến thức âm nhạc cho trẻ em thông qua sự khám phá vận động âm nhạc dựa trên các tác nhân về tiết tấu (Rhythmic Stimulus) (Campbell, 1991).

- Các công cụ dạy học:
 - Kí xương âm theo hệ Đồ cố định (Fixed Do).
 - Biến tấu – Ngẫu hứng (Improvisation).
 - Vận động theo nhịp điệu (Dalcroze Eurhythmics).

1.3.3.2. Phương pháp Kodály (Hungary)

Môi trường giáo dục âm nhạc phải tích cực và đầy niềm vui với sự vận dụng đa dạng bài hát thiếu nhi, đồng dao, các trò chơi âm nhạc, vận động và các vũ điệu dân gian.

- Các công cụ dạy học:
 - Đọc nhạc theo hệ thống Đồ di động (Movable Do).
 - Đọc nhạc theo kí hiệu nốt nhạc bàn tay (Hand Signs).
 - Đọc tiết tấu theo âm tiết (Rhythm Duration Syllables).
 - Nốt nhạc bằng hình tượng (Iconic Notation).
 - Tư liệu âm nhạc phải chú trọng âm nhạc dân ca và truyền thống, các tác phẩm âm nhạc

cổ điển có tính nghệ thuật cao.

1.3.3.3. Phương pháp Orff-Schulwerk (Đức)

Các hoạt động âm nhạc dựa trên tính hệ thống bởi kết hợp hát, vũ điệu, vận động, đa dạng việc đọc âm hình tiết tấu và chơi nhạc cụ; lớp học âm nhạc theo phương pháp này sử dụng rất nhiều nhạc cụ khác nhau, bao gồm các nhạc cụ tiết tấu và các nhạc cụ giai điệu.

- Các công cụ dạy học:
 - Nói theo nhịp điệu (Speech).
 - Hát (Singing).
 - Chơi nhạc cụ (Playing Instruments).
 - + Bộ gõ cơ thể (Body Percussion).
 - + Nhạc cụ cầm tay không định âm (Unpitched Hand Percussions).
 - Nhạc cụ Orff (Orff Instruments).

Đặc biệt phương pháp Orff-Schulwerk sử dụng hình thức bè ostinato trong các công cụ dạy học hát hoặc nhạc cụ. Ostinato hay còn gọi là bè tri túc, GV có thể thiết kế những mẫu âm hoặc mẫu tiết tấu ngắn, đơn giản để HS hoặc nhóm HS hát hoặc chơi nhạc cụ lặp đi lặp lại để đệm cho bài hát hoặc bè nhạc cụ chính. Đây là một trong những hình thức thể hiện âm nhạc hiệu quả để phát triển khả năng lắng nghe, cảm thụ và thể hiện âm nhạc dưới hình thức bè được hoà âm với nhau; bên cạnh đó, còn giúp HS phát huy khả năng làm việc nhóm và sáng tạo âm nhạc.

Ví dụ: mẫu hát bè theo ostinato cho bài hát *Đi cắt lúa*.

Đàn em vui hát ca hoà với tiếng chim vang lừng, đón lúa mới...
 Hát theo tiếng đàn và múa theo tiếng cồng...
 Ê hề hề hề ề hề. Ê hề hề hề ề hề.

Các phương pháp dạy học âm nhạc trên đang được vận dụng và có ảnh hưởng tích cực, hiệu quả đến quá trình giáo dục âm nhạc nhà trường ở nhiều quốc gia trên thế giới. Ngoài ra, còn có một số định hướng phương pháp dạy học khác như Suzuki, Carabo-Cone, World Music Pedagogy khởi xướng bởi Patricia Shehan Campbell, hay Lí thuyết về học tập âm nhạc của Gordon,... Mỗi GV cần tìm hiểu, tự học và nghiên cứu; học qua các chương trình tập huấn chính thức của Bộ Giáo dục và Đào tạo; các khoá học online để hiểu và vận dụng một cách khoa học, nâng cao tính tích cực và tạo môi trường học tập hào hứng, sinh động và vui nhộn cho HS.

1.3.4. Một số lưu ý trong việc sử dụng phương pháp dạy học âm nhạc cấp Trung học cơ sở

– Trong dạy học âm nhạc, việc sử dụng PPDH căn cứ vào các yếu tố như mục tiêu của bài học, nội dung của bài học, thời lượng dạy học, năng lực của HS, điều kiện dạy học cụ thể,... Có nhiều PPDH khác nhau, mỗi phương pháp đều có những ưu điểm và hạn chế nhất định. Phụ thuộc vào các yếu tố nêu trên, trong một tiết học âm nhạc, GV có thể sử dụng phối hợp các PPDH khác nhau sao cho phù hợp.

– Để vận dụng các PPDH phổ biến hiện nay hay các PPDH âm nhạc tiên tiến trên thế giới, đòi hỏi mỗi GV cần hiểu rõ bản chất của mỗi PPDH, các công cụ dạy học âm nhạc cơ bản của từng phương pháp; thực hành thường xuyên để nâng cao kĩ năng đối với từng phương pháp. Bên cạnh đó, GV cũng cần hiểu rõ và áp dụng một cách linh hoạt các quy trình tổ chức hoạt động dạy học mà từng phương pháp đưa ra để tạo nên những giờ học âm nhạc sinh động và hiệu quả.

– Trong từng nội dung dạy học Âm nhạc 6 sau đây, chúng tôi đưa ra cách thức tổ chức hoạt động dạy học và PPDH để hỗ trợ quý thầy cô trong việc dạy học. Tuy nhiên, đây chỉ là những gợi ý mang tính tham khảo, mỗi thầy cô cần vận dụng một cách linh hoạt và sáng tạo để hiện thực hoá những ý tưởng của nhóm tác giả trong SGK thành những bài học hay và chất lượng đến với HS của mình. Việc sắp xếp các hoạt động thành các tiết dạy hợp lí hay sử dụng phương pháp và kĩ thuật dạy học (PP&KTDH) ở từng nội dung của mỗi chủ đề trong SGK đó là quyền và là sự thể hiện

tận độ, kinh nghiệm chuyên môn của từng thầy cô. Mục tiêu cuối cùng chính là chất lượng giờ học và mức độ tiến bộ của HS trong quá trình học để đạt đến các YCCĐ mà chương trình GDPT môn Âm nhạc 2018 kì vọng đối với mỗi lớp học, cấp học. Nếu GV sử dụng đơn điệu PPDH, cứng nhắc trong việc thực hiện các bước tổ chức hoạt động đã định hình sẵn sẽ làm cho giờ học nhàm chán, thiếu hiệu quả, đó là điểm đặc biệt cần lưu ý trong dạy học âm nhạc cấp Trung học cơ sở.